agenda natuur inclusief

De eerste agenda Natuurinclusief

Versie 1.0 - Mei 2022

Het doel van de agenda

De Colleges van Gedeputeerde Staten van alle provincies, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en LandschappenNL hebben een oproep gedaan richting het Rijk om de omslag te maken naar een natuurinclusieve samenleving en daarvoor een concrete agenda op te stellen*. In vervolg daarop hebben het ministerie van LNV en de gezamenlijke provincies een proces gestart, in nauwe samenwerking met maatschappelijke partners. Het resultaat is de eerste agenda natuur inclusief. Deze agenda is tot stand gekomen door een groot netwerk van organisaties en professionals die aan de oproep gehoor hebben gegeven en met elkaar in gesprek zijn gegaan via webinars, domeingesprekken, en een grote toekomstconferentie. Al deze input is gewogen en gerubriceerd en in samenspraak met het netwerk vertaald naar een krachtige boodschap en vijf agendapunten met concrete acties in acht domeinen.

*https://agendanatuurinclusief.nl/handvest/handvest-nederland-natuurinclusief/

De natuur is de basis van ons bestaan

De natuur is de basis van ons bestaan. Maar de natuur is zover verwaarloosd, dat het niet meer voorziet in elementaire behoeften, zoals voldoende schoon water en schone lucht, een gezonde bodem en voldoende bestuivers. Hoe heeft dit zo mis kunnen gaan? We hebben te weinig gerealiseerd dat onze keuzes niet houdbaar waren op de lange termijn. De consequentie is dat we de natuur moeten herstellen en de kracht van de natuur beter benutten bij het oplossen van onze maatschappelijke vraagstukken. Op de lange termijn is een natuurinclusieve samenleving in 2050 het doel. Dit vraagt een transitie in denken en doen om het oude systeem te doorbreken.

PBL en WUR in het rapport Natuurverkenning 2050 - Scenario Natuurinclusief: "Een mogelijke transitie naar een natuurinclusief ingericht Nederland vergt grote veranderingen op sociaal, economisch en ruimtelijk gebied. Sleutelfactoren om deze opgave te realiseren zijn onder andere: een duidelijke (ruimtelijke) beleidsstrategie, de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen en financiële zekerheden voor ondernemers, en een gestructureerde gedragsaanpak om burgers/ consumenten mee te nemen in de benodigde transitie."

Gelukkig gebeurt er al heel veel, maar we doen nog niet genoeg voor een gezond, veerkrachtig natuurlijk systeem in heel Nederland. Er is dus veel werk aan de winkel en we hebben haast. Daarom is het belangrijk dat deze agenda inzicht geeft in wat er al gebeurt en wat er nodig is om de beweging naar een natuurinclusieve samenleving te versterken. Zo stuurt deze agenda op het herstel van de natuur, juist ook natuur buíten de beschermde gebieden, zodat natuur weer de basis van ons bestaan wordt.

Natuur is overal en kent geen grenzen. Met het uitvoeren van de Agenda Natuurinclusief dragen we ook bij aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (VN) en realiseren we een aanzienlijk deel van Europese en internationale doelen voor het behoud van biodiversiteit.. Daarbij is het cruciaal dat we ook oog hebben voor de effecten van ons beleid op de natuur in onze buurlanden en op landen ver van Nederland. Zo komen we tot een substantiële verkleining van onze ecologische voetafdruk in 2030. Deze agenda is onder andere geïnspireerd door het Global assesment van het Intergovernmental Platform on Biodiversity and ecosystems Services (IPBES, 2019), een gezaghebbend rapport dat de ogen van de wereld heeft geopend voor de ernst van de biodiversiteitscrisis en de noodzaak van een structurele verandering van de manier waarop wij omgaan met natuur en biodiversiteit.

Agendapunt 1. **Natuur overal voor iedereen**

Bovenaan deze agenda staat het punt dat we natuur breder zien dan de afgebakende natuurgebieden. We willen natuur herstellen in de volle breedte. Natuur zelf houdt niet op bij de grenzen van Natura2000 gebieden. Natuur verbindt onze steden en het landelijk gebied. Het is onderdeel van onze voedselvoorziening, bouwopgave en vrijetijdseconomie. De natuur vormt de basis voor ons bestaan, met een gezonde bodem en schoon water en is van groot belang voor onze gezondheid, welzijn en economie.

Agendapunt 2. **Natuur wordt hersteld**

Natuur heeft een bepaalde kwaliteit nodig om te kunnen overleven. Dat betekent dat een bepaalde hoeveelheid nodig is en dat gebieden met elkaar verbonden moeten zijn. Zo kan de biodiversiteit en dus de veerkracht van het systeem gewaarborgd worden. Het minimale is niet genoeg. We streven naar veerkrachtige natuur. Met deze Agenda Natuurinclusief markeren we dat de natuur in Nederland niet verder achteruit mag gaan in kwantiteit, kwaliteit en diversiteit, maar zich kan herstellen tot gezonde, veerkrachtige systemen.

Natuurinclusief wordt daarmee de norm. Het precies uitwerken, aansluiten en toepassen van de normen die er al zijn, of nog in ontwikkeling zijn, is één van de kerntaken vanuit deze agenda. Aansluiten bij wat er is, initiëren of faciliteren als het nodig is. Maar ook zonder precieze norm maakt natuurinclusief duidelijk welke keuzes gemaakt moeten worden. Vanaf de vaststelling van de agenda mag natuur in Nederland niet verder achteruitgaan en moet herstel worden meegenomen in plannen en uitvoering. Zo kan natuur bijdragen aan de oplossing voor een aantal uitdagingen waar Nederland nu voor staat, zoals klimaatadaptie, transitie van de landbouw en de energietransitie.

Agendapunt 3. **Starten via acht domeinen**

In de afgelopen tijd is een groot netwerk opgebouwd van organisaties waar aan natuurinclusiviteit wordt gewerkt. In inmiddels acht domeinen is verkend hoe groot de opgave is, wat het vertrekpunt is en hoe het domein zelf maar ook in verbinding met anderen toe kan groeien naar een natuurinclusieve situatie. Elk domein is als het ware in zijn eigen groeifase en daarom verschillen de acties per domein.

In deze agenda zijn per domein twee acties benoemd die binnen het domein worden uitgevoerd. Deze acties zijn door de domeingroepen benoemd als meest urgent en kansrijk. Maar er gebeurt meer. De informatie over het doorlopen proces en de verzamelde inhoud is te vinden op https://agendanatuurinclusief.nl/

Domein 1: **Bouw**

Het domein Bouw is gericht op de woningbouw. Door natuurinclusief te bouwen en te ontwerpen is het mogelijk gezonde en aantrekkelijke steden en dorpen te creëren. Dit gaat vaak hand in hand met de opgave klimaatadaptatie. Bij isolatiewerkzaamheden moet op grond van de Wet natuurbescherming rekening worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten die in woningen en gebouwen nestelen en verblijven. Een natuurinclusieve aanpak gericht op soortenbescherming is daarom randvoorwaardelijk.

Concrete acties:

Ontwikkelen van een landelijke visie die scherp maakt hoe natuurinclusief bouwen vorm krijgt

Natuurinclusieve eisen opnemen in het Bouwbesluit

Domein 2: **Energie**

De energiesector is verantwoordelijk voor de productie en distributie van gas en elektriciteit: van procedures in de centrales tot aan het aanleggen en onderhouden van elektriciteitslijnen. De energiesector is volop in transitie van fossiele brandstoffen naar volledig groene energie uit duurzame energiebronnen. Het verminderen van de emissies draagt daarin bij aan schonere lucht en biodiversiteitsherstel.

Concrete acties:

Het inbedden van natuurinclusiviteit in het huidige en toekomstige beleidsinstrumentarium voor duurzame energie, zoals de Leidraad Natuurinclusieve Energietransitie voor wind en hoogspanning op land (NIEWHOL)

Stimuleren van natuurinclusieve zonneparken

Domein 3: **Financiele sector**

De financiële sector loopt risico's als gevolg van biodiversiteitsverlies.*
De Nederlandsche Bank waarschuwde in 2020 dat natuurbescherming weliswaar geld kost, maar biodiversiteitsverlies nog veel meer geld gaat kosten. Dit inzicht wordt breed gedeeld door andere banken en beleggers. Een effectieve inzet van publieke middelen om biodiversiteit te bevorderen is daarbij noodzakelijk.

**De Nederlandsche Bank (DNB) met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) Juli 2020. Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?*

Concrete acties:

In kaart brengen van publieke geldstromen (subsidies, heffingen en belastingen) en ombuigen naar een positief effect op biodiversiteit

Verder ontwikkelen van de 'Taskforce on Nature-Related Financial Disclosures', waarin bedrijven worden aangespoord te rapporteren over de impact die het bedrijf heeft op natuur- en biodiversiteitsverlies.

Domein 4: **Infrastructuur**

De sector infrastructuur bestaat uit de eigenaren en de beheerders van de Nederlandse infrastructuur. Het gaat om spoorlijnen, (snel)wegen, kanalen, waterwegen en de energie-infrastructuur. Langs deze infrastructuur ligt in potentie een natuurnetwerk met de oppervlakte van zo'n acht procent van Nederland. In het assetmanagement bij het beheer en onderhoud van deze infrastructuur is natuur nog niet als een aparte asset met eigen kwaliteitseisen opgenomen.

Concrete acties:

Natuurinclusief werken opnemen in visies, beleid en actieplannen

Natuurinclusief werken opnemen in scope en opdrachtverstrekkingen van aanleg, inrichting en beheer van infrastructuur

Domein 5: **Natuurinclusieve landbouw**

De landbouwsector (tuinbouw, akkerbouw, bosbouw en veeteelt) is verantwoordelijk voor het produceren van voedsel. Het landgebruik omvat meer dan de helft van Nederland. Als grootgrondbezitter en voedselproducent is de landbouwsector een kernspeler in de complexe opgaven waar Nederland vandaag voor staat.

Concrete acties:

In een voorbeeldgebied op regionale schaal: maken van een gebiedsvisie natuurinclusieve landbouw en een kaart, die alle gebiedsopgaven t.a.v. klimaat, water en biodiversiteit combineert

Het opzetten en uitvoeren van een programma, waarmee agrarische ondernemers worden gefaciliteerd in de omschakeling naar natuurinclusieve landbouw, inclusief een systeem van KPI's om natuurinclusieve landbouw te belonen

Domein 6: **Onderwijs en bewustwording**

De bewustwording van natuurinclusiviteit is van wezenlijk belang voor meer sociale inclusiviteit en meer beroepsrelaties met de natuur. Gestreefd wordt naar een situatie, waarbij natuurinclusiviteit het nieuwe normaal is geworden.

Concrete acties:

Het opdoen van kennis over het stimuleren van meer natuurinclusief handelen

Het omzetten van deze kennis naar meerwaarde voor natuurinclusiviteit

Domein 7: **Vrije tijdseconomie**

Het domein vrijetijdseconomie bestaat uit de verblijfsrecreatie, de waterrecreatie en de actieve recreatie (sporten wandelen, fietsen).
De natuur en een goede omgang daarmee zijn een belangrijke economische drager voor de vrijetijdseconomie. Door Corona is de waardering voor de eigen leefomgeving en de waardering voor natuur toegenomen.
De partijen in de sector zien dit als momentum voor vernieuwingen.

Concrete acties:

Actieplan maken en implementeren om de druk op natuurgebieden door recreatie te spreiden

Versterken van publiek private samenwerking in het domein van vrijetijdseconomie ten behoeve van natuurinclusieve recreatie

Domein 8: **Water**

Een gezonde natuur vereist schoon water. En andersom levert een diverse natuur schoon water. Ook bij de zorg voor voldoende water speelt de natuur een belangrijke rol. De Nederlandse dijken, rivieren, vaarten, kanalen en sloten vormen een enorm potentieel aan leefgebieden en natuurlijke verbindingszones. Waterbeheerders hebben via inrichting, beheer en wettelijke taken veel effect op biodiversiteit. De inzet op natuurlijke processen kan ook bijdragen aan actuele opgaven, de waterkwaliteit en klimaatadaptatie.

Concrete acties:

Verkennen mogelijkheden voor instellen van een nationale regiegroep Water & Bodem (kabinetsadvies van LNV/I&W)

In vervolg hierop het nationale kader voor bodem en water vanuit de landelijke regiegroep doorvertalen naar de regio

Agendapunt 4. **Wie gaan dat doen?**

De uitvoering van de agenda ligt primair bij de acht domeinen, maar kan niet zonder de ondersteuning van een programmabureau en een programmamanager die dat aanstuurt. Vanuit dit programmabureau wordt het werk in de domeinen ondersteund. Door domein overstijgend hiaten aan te geven en acties te initiëren wanneer dit nodig is, houdt het programmabureau overzicht en regie. Ten minste vier keer per jaar (elke drie maanden) geven de domeingroepen een overzicht waar zij staan met de acties. Zo kan in het najaar van 2023 de Agenda 2.0 worden opgesteld, waarin wordt gerapporteerd over de ontwikkeling naar een natuurinclusieve samenleving en een doorkijk wordt gegeven naar de volgende fase richting een Agenda 3.0, inclusief de bijbehorende investeringsbegroting die nodig is om dit te realiseren.

Vanuit dit programmabureau kan ook de bestuurlijke actie en afstemming worden geleverd die nodig is om de afspraken, die in de agenda zijn gemaakt, op de juiste bestuurlijke tafels te laten landen, inclusief de monitoring die de voortgang van de gemaakte afspraken in kaart brengt.

Agendapunt 5. **Sturen op de juiste richting**

Zo stuurt de agenda op voortgang en geeft het inzicht. Dit draagt bij aan bewustwording en bewust keuzes maken. De agenda verbindt verschillende opgaven en de mensen die betrokken zijn bij al lopende trajecten en processen. De agenda brengt samenhang aan zonder het stuur over te nemen of de opgaven te domineren. Natuur in het hart van de opgaven. Om op het herstel van de natuur te kunnen sturen, bedient de agenda zich van een aantal zaken:

1. Interbestuurlijke daadkracht en professionele creativiteit:

Als onderdeel van het Programma Natuur en vastgesteld op landelijk en regionaal niveau, zorgt deze agenda voor bestuurlijke daadkracht. Tegelijkertijd is de agenda tot stand gekomen vanuit een consortium van organisaties. Sindsdien is het netwerk van betrokken professionals gegroeid en deze beweging zal blijven groeien, zodat steeds meer mensen en organisaties concreet samenwerken aan een natuurinclusieve samenleving. Het vraagt in ieder geval om aandacht vanuit alle bestuurslagen: van rijk tot gemeentelijk niveau.

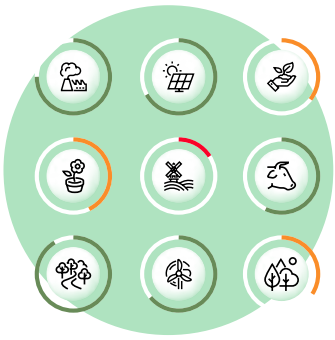

2. Monitoren van de voortgang:

Door bestaande kennis en activiteiten op (inter) nationaal en regionaal gebied te bundelen, is het vanuit de agenda op termijn mogelijk om de voortgang naar een natuurinclusieve samenleving helder weer te geven.

3. Financiële en beleidsmatige consequenties die daarmee samenhangen:

Het monitoren van de stand van de natuur maakt dat kan worden aangegeven waar aanvullende actie nodig is, inclusief de wettelijke, beleidsmatige en financiële consequenties die dat met zich meedraagt.

Tijdlijnen

Er is urgentie. Daar hoort een ambitieus tijdpad bij.
We willen nu snel stappen vooruit maken.

Voor de tijdlijn zijn vier jaartallen van belang:

2023

Agenda 2.0 wordt van procesagenda een echte werkagenda: vastgesteld op basis van het werk van tenminste acht domeinen, de domein overstijgende monitoring van het landelijke programma, en een investeringsprogramma

2025

Agenda 3.0. Natuurinclusiviteit maakt onderdeel uit van de scope van alle grote maatschappelijke transities; energie, wonen, voedselproductie, transities in de zorg, het onderwijs en ons sociale en financiële stelsel. Het volgen van de voortgang sluit aan bij de ontwikkelde monitoringscyclus, waarbij ook de internationale afspraken worden meegenomen

2030

De ecologische voetafdruk van ons land is substantieel verkleind

2050

Nederland is natuurinclusief

Hoe is deze agenda tot stand gekomen?

Webinars - november 2020 – maart 2021
256 deelnemers uit het maatschappelijk middenveld denken mee over de inhoud van het Handvest Nederland Natuurinclusief.

Handvest - april 2021
Het Handvest Nederland Natuurinclusief roept de nieuwe regering op om een Agenda Natuurinclusief op te stellen. Het Handvest is op 23 april 2021 ingediend door de colleges van Gedeputeerde Staten van alle provincies, samen met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en LandschappenNL.

Activatiegesprekken - juli – oktober 2021
Hoe staan de maatschappelijke domeinen tegenover natuurinclusief denken en doen? Hoe is de energie in de domeinen, wat zijn succesfactoren en belemmeringen voor natuurinclusief werken. In vijftig gesprekken binnen zeven domeinen verkent het kernteam deze vragen en gaat op zoek naar deelnemers voor de domeingroepen.

Meedenksessie - oktober 2021
Twintig organisaties linken Nederland Natuurinclusief aan de maatschappelijke trends voor de komende dertig jaar tijdens de meedenksessie Thema's, trends en tafelgenoten op 7 oktober 2021.

Domeingroepgesprekken - oktober 2021 – Maart 2022
In een domeingroep zijn ca. 10 deelnemers uit een specifieke sector of domein verenigd. Samen zijn zij een afspiegeling van de beweging naar natuurinclusief in het domein. De domeingroep brengt in beeld wat het enthousiasme is voor het uitvoeren van de Agenda Natuurinclusief en wat er binnen hun domein nodig is om die uitvoering te ondersteunen. Zo geven zij mede invulling aan de contourenschets. Ook formuleren zij de centrale vragen die in de agenda geadresseerd moeten worden voor hun domein, wat zij al doen, wat hun intenties voor de toekomst zijn, en wat of wie ze daarvoor nodig hebben.

Diner pensant - november 2021
Een grote groep bestuurders en andere mensen van hoog invloedsniveau uit de verschillende domeinen geven hun visie op een natuurinclusieve toekomst, benoemen de knelpunten die zij daarbij zien en schetsen het leiderschap dat nodig is om verder te komen met de Agenda Natuurinclusief.

Domeingroepgesprekken - oktober – maart 2022
De domeingroepgesprekken gaan door na het uitbrengen van de Contourenschets om verder invulling te geven aan de inzet van de domeinen voor een Natuurinclusief Nederland.

Toekomstconferentie - april 2022
De Toekomstconferentie is een interactief en dynamisch planningsproces van 2,5 dag. Sleutelspelers uit alle domeinen ontmoeten elkaar in een constructieve dialoog om de gewenste toekomst te formuleren. Op basis daarvan maken zij op de conferentie concrete voorstellen, samenwerkingsafspraken en actieplannen. Deze worden opgenomen in de Agenda Natuurinclusief.

De Agenda 1.0 - juni 2022
In de Agenda Natuurinclusief geven de maatschappelijke partijen en overheden aan wat er nodig is om op de langere termijn tot een natuurinclusieve samenleving te komen. De agenda brengt hiervoor ambities, kansen en voorwaarden voor een natuurinclusieve samenleving voor de langere termijn in beeld. De agenda maakt helder wat daar de komende jaren concreet aan kan worden gedaan en hoe de inspanningen leiden tot het gestelde doel. De gehanteerde tijdshorizon is 2050.

Natuurtop - juni 2022
De Agenda Natuurinclusief is het hoofdthema van de Natuurtop op 17 juni 2022. Doel is de actieplannen per domein te presenteren en te bestendigen. Het voorstel is om de Natuurtop 2022 een bestuurlijk en internationaal karakter te geven. Dit betekent een stevig programma met vooraanstaande sprekers en met een podium voor (inter)nationale bestuurders en voldoende gelegenheid om het bestuurlijke netwerk (verder) aan te halen. De gesmede samenwerkingen worden op de top bekrachtigd.